

Operační program
Jan Amos Komenský

OTEVŘENÁ VĚDA (NEJEN) V OP JAK

RVVI 24. října 2025

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OPJAK.cz
MSMT.gov.cz

Spolufinancováno
Evropskou unií

LID JE ZDROJEM VEŠKERÉ STÁTNÍ MOCI

Analogický Madžong ve všech
oblastech „veřejného“

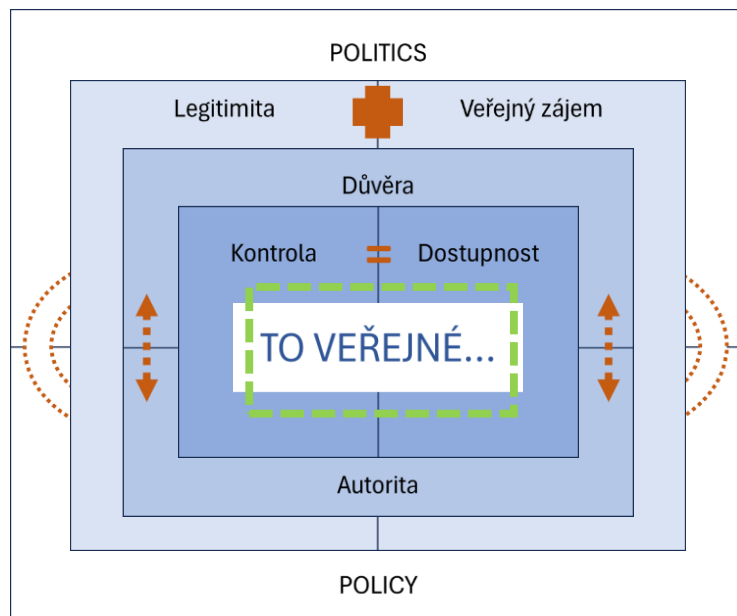
subjektivost – objektivost
| X |
subjektivnost – objektivnost

BEZPEČNOST

ve čtvrtém plánu jako nová maxima

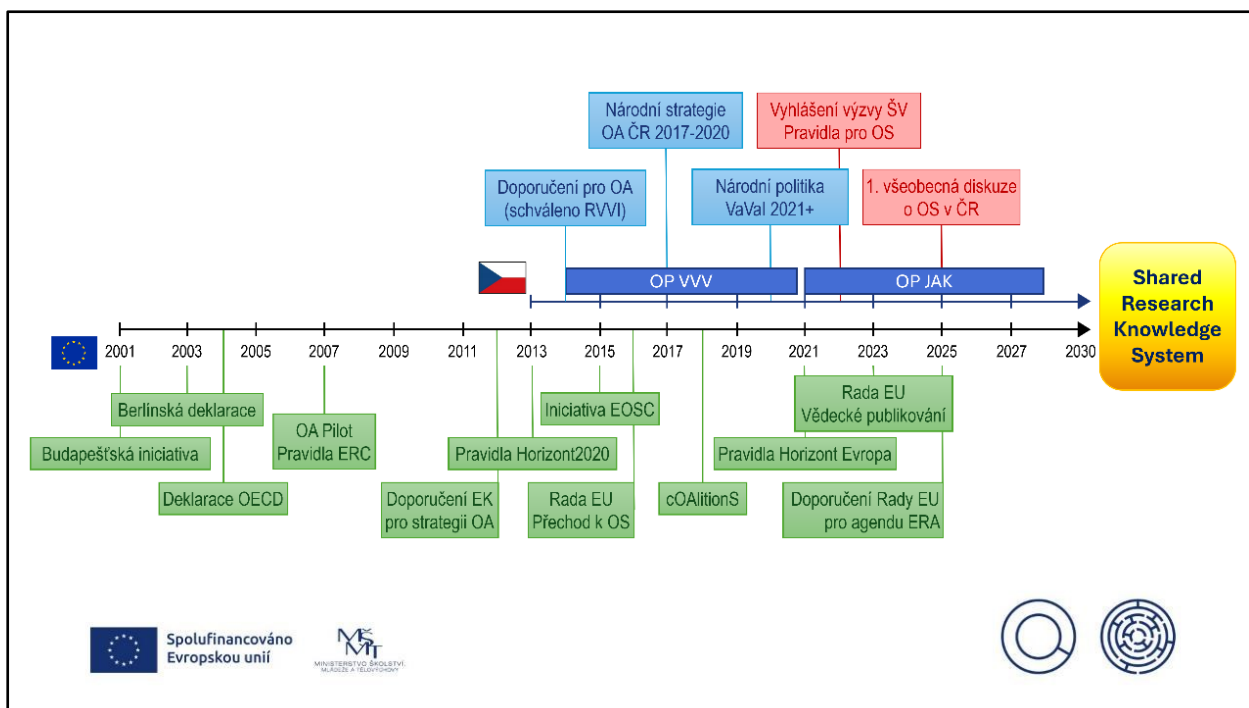

Spolufinancováno
Evropskou unií

Hodnota demokracie, transparentnost, 3E, vč. dědictví NPM apod.:

- povinně zveřejňované informace
- InfoZákon
- platy politiků, úředníků a dalších veřejných funkcionářů
- majetková přiznání, střet zájmů
- lobbying, e-legislativa a e-sbírka
- ... a rovněž OA

Na úrovni EU i OECD dlouholeté diskuze, příprava prostředí, postupné zavádění postupů OS.

Vysvětlivky:

Evropa

- Budapešťská iniciativa – volání po vzniku repozitářů a levné alternativě OA publikování (podpora vzniku OA časopisů)
- Berlínská deklarace – definice otevřeného přístupu, tlak na zveřejňování OA díky dostupnosti internetu, kroky nutné pro přechod na OA, který by se měl stát novým standardem
- Deklarace OECD – mimo jiné závazky otevřenosti, transparentnosti a ochrany duševního vlastnictví
- Pravidla ERC – povinnost OA všech publikací
- Doporučení EK pro zavedení národních strategií pro otevřený přístup k publikacím a datům
- Pravidla H2020 – povinnost OA publikací a FAIR dat
- Iniciativa EOSC – vznik jednotného evropského cloudu pro OS
- Rada EU Přechod k OS – závěr rady ohledně přechodu k systému otevřené vědy, mimo jiné závazek prosazování otevřeného přístupu jako běžné praxe a standardu od r. 2020, výzva členskými státy k přijetí opatření nezbytných pro

uskutečnění otevřené vědy

- cOAlitionS – iniciativa EK a ERC pro podporu okamžitého přístupu k vědeckým publikacím s cílem okamžitého OA u všech publikací (vzniklých s podporou z veřejných financí) od roku 2021
- Pravidla HE – jako v OP JAK - povinnost OA publikací, otevřený přístup k datům, FAIR data, ale **neproplácení APC v hybridních časopisech!**
- Rada EU Vědecké publikování – závěr rady podporující otevřené, rovné a udržitelné vědecké publikování
- Doporučení Rady EU pro agendu ERA – součástí je podpora OS s důrazem na sdílení a opětovné použití dat

ČR

- Doporučení pro OA – na základě doporučení EK o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchovávání (vypracováno pracovní skupinou pro OA při RVVI)
- Národní strategie – vznikla pracovní skupina, která během 2 let vypracovala Akční plán – schválen RVVI a následně Vládou ČR 29.4.2019
- Národní politika VaVal2021+ - otevřená věda součástí Strategického cíle 1 (body 1.2, 1.9), opatření 1 (legislativní zajištění otevřeného přístupu k výsledkům) a 8 (otevřený přístup k výsledkům a datům VaV, které jsou volně šiřitelné)

EU	- Podpora OS součást draftu WIDERA 2026-2027 (HE) – důraz na podporu alternativních způsobů publikování. - První body v ERA Structural Policies a ERA Actions
OECD	Revize Doporučení o přístupu k údajům o výzkumu z veřejných zdrojů (2021), tlak na rozšíření přístupu k vědeckým publikacím a datům, zapojení do revizí OS politik a do jejich evaluací
USA	2023 oficiálně prohlášen za Rok otevřené vědy, nová NIH Public Access Policy (od 1. 7. 2025) – povinnost nahrát AAM na PubMed Central okamžitě po přijetí a bez embarga

Spolufinancováno
Evropskou unií

Draft: <https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/documents/107927/3/consult?lang=en>

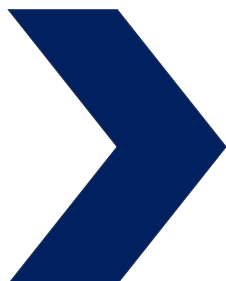
[ERA Structural Policies \(2025-2027\) | European Research Area Platform](#)

[ERA Actions \(2025-2027\) | European Research Area Platform](#)

Doporučení OECD <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0347>

AAM = author accepted manuscript (verze po revizích, ale před finální grafickou úpravou), Pubmed = repozitář

**CHCETE
O NASTAVENÍ NIH
VĚDĚT VÍČ?
„ZAPLAŤTE.“**

NIH-funded science must now be free to read instantly: what you should know

US biomedical agency's public-access policy kicks in on 1 July. *Nature* talks to specialists about how to comply.

By [Mariana Lenhara](#)

From 1 July, researchers funded by the US National Institutes of Health (NIH) will be required to make their scientific papers available to read for free as soon as they are published in a peer-reviewed journal. That's according to the agency's [latest public-access policy](#), aimed at making federally funded research accessible to taxpayers.

Access options

 Access through your institution

Access Nature and 54 other Nature Portfolio journals

Get Nature+, our best-value online-access subscription

27,99 € / 30 days
cancel any time

Spolufinancováno
Evropskou unií

Toto je printscreen z článku v Nature, který se objeví jako první věc ve vyhledávači po hledání „new open science policy in federally funded research“. Není to tedy politika samotná, ale článek v Nature, který popisuje nová pravidla pro publikování zavedená NIH (poskytovatel financí v oblasti zdravotnického výzkumu v USA). Informace jsou relevantní i pro „nevědecké“ instituce, např. zdravotní zařízení, ale samotný článek přístupný není, je nutno mít předplatné, nebo si zaplatit jednorázový přístup. Což je u článku pojednávajícím o povinnosti otevřeného publikování dost ironické.

(OTEVŘENÁ) VĚDA V OP VVV (2014–2021)

Výzvy *Excelentní výzkum* a *Podpora excelentních výzkumných týmů*:
vznik **14.210 publikací** (bez pevných a závazných pravidel OA,
ale APC v principu způsobilé)

Projekt **CzechELib**: nákup EIZ v letech 2018–2022 za cca 900 mil CZK - hlavní přínosy:

- centralizace zajišťování EIZ,
- větší vyjednávací síla vůči vydavatelům,
- finanční a administrativní úspory v pořizování EIZ,
- dostupnost širokého portfolia předplacených EIZ.

Od 2021 součást NCIP VaVal – projekt sdílených činností (UV č. 1092 z 26. 10. 2020)

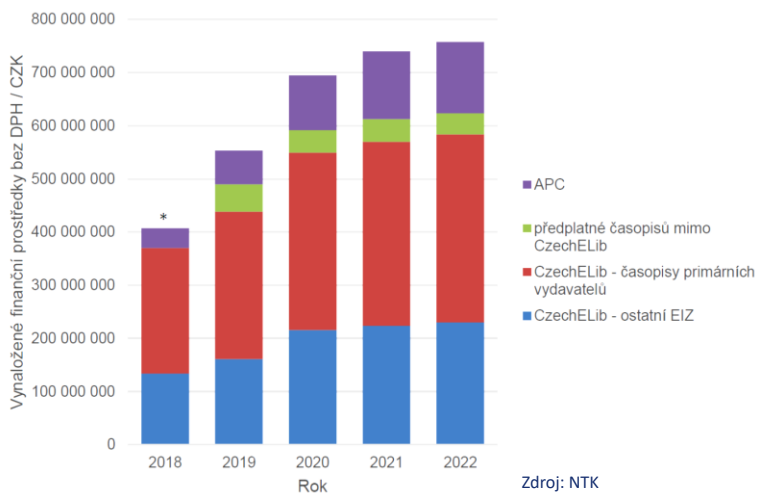
Spolufinancováno
Evropskou unií

EIZ = elektronické informační zdroje

dostupnost širokého portfolia předplacených EIZ – pro tlak na OA vlastně nevýhodné, jelikož jsou vědci zvyklí, že se na pár kliknutí dostanou k valné většině článků za platební branou

PŘEDPLATNÉ VS. OA

Zdroj: NTK

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

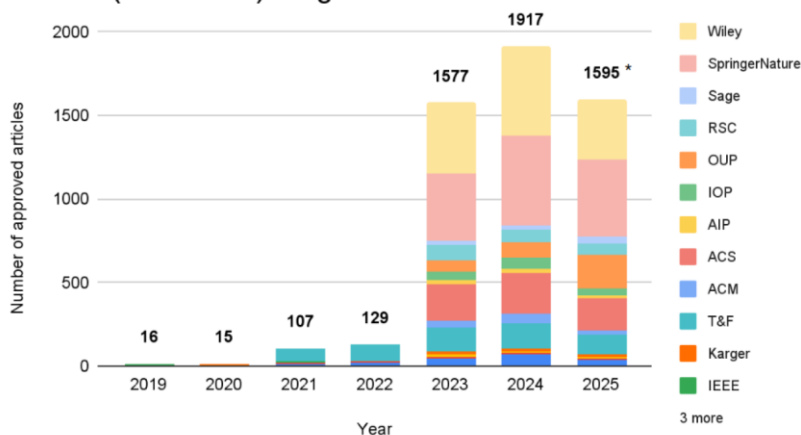
- Předplatné je majoritní položkou (CzechELib měl na pořízení EIZ **v roce 2024 ≈ 440 mil CZK**)
- APC sice drahé, ale zajišťují otevřený přístup **navždy a všem**
- Nyní jsme v přechodovém období, kdy hradíme obojí
- V principu přechod k OA **sníží** plošnou potřebu předplatných

V grafu údaje k vynaloženým finančním prostředkům zahrnují nejen rozpočet CzechELib, ale také spoluúčast jednotlivých institucí.

LEVNĚJŠÍ METODY PUBLIKOVÁNÍ

- **Tokeny** transformačních smluv – až 1.900 publikací ročně, odhadovaná úspora 155 mil. CZK
- OA časopisy **bez poplatků** (v DOAJ 13.917 těchto časopisů)
- Platforma **Open Research Europe** (zatím pouze pro komunity)

"Token" (OA articles) usage

Spolufinancováno
Evropskou unií

Co je to kvalita? Jde o prestiž publikování, nebo o šíření vědomostí? K čemu je publikace v Nature, když si ji přečtou pouze lidé s předplatným?

Vysvětlivky:

Odhadovaná úspora dle dokumentu „Příprava a vyjednávání transformačních smluv pro přechod na Open Access; Zpráva za rok 2024“ (NTK)

SCOAP³ - Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics

DOAJ = Directory of Open Access Journals

OTEVŘENÁ VĚDA V OP JAK (2021–2027)

Projekt	Hlavní náplň	Příjemce	Realizace	CZV (mil. CZK)
IPs EOSC-CZ	Práce s daty – vzdělávání, národní metadatový adresář (NMA), začátek budování kapacit pro EOSC v ČR	MUNI	2023–2028	449
IPs CARDS	Tvorba knihovně-informační platformy, zázemí pro implementaci EOSC-CZ, národní katalog repozitářů, interoperabilita NMA	NTK	2023–2028	1 374
OS I	Tvorba národní repozitářové platformy (NRP) pro data i dokumenty	CESNET	2024–2028	1 280
OS II	Rozšíření NRP o 8 oborově-tematických clusterů, správa citlivých dat	UK	2025–2028	856
OS III	Podpora lidských zdrojů, rozvoj kompetencí	VO	2026–2028	500

+ Volitelná aktivita ve výzvě *Výzkumné prostředí*: strategické nastavení a rozvoj OS v dané VO

Spolufinancováno
Evropskou unií

VO = výzkumné organizace

OP JAK: IMPLEMENTACE PRINCIPŮ OS

Pravidla pro OS jsou závazná, jsou součástí specifických pravidel výzkumných výzev (ŠV, MES, MES ITI, SHUV), prošla všemi procesy na všech platformách, ve formě přílohy jsou nedílnou součástí rozhodnutí

- Pravidla jsou **totožná** s Horizontem Evropa (ERC),
oproti HE navíc umožňují APC v hybridních časopisech
- „*Povinné postupy*“ – navázané na plnění indikátorů počtu publikací
(okamžitý otevřený přístup k recenzovaným publikacím pod licencí CC BY, FAIR data, DMP)
- „*Nepovinné postupy*“ – dobrovolný závazek žadatelů, bodově zvýhodněn, a proto jako závazek
propsán do rozhodnutí (preprinty, otevřené peer-review, citizen science apod.)

Žadatelé zcela autonomně stanovovali počet publikací

- Nebyly určeny ani závazné, ani doporučené, ba ani příkladné hodnoty
(ani pro žadatele, ani pro hodnotitele)!

Spolufinancováno
Evropskou unií

Hodnoticí kritérium Výstupy/výsledky/indikátory:

Posuzuje vhodnost zvolených indikátorů a dalších výstupů/výsledků a jejich přiměřenost

Hodnoticí škála: Výborné (25 b.), Velmi dobré (20 b.), Dobré (15 b.), Nedostatečné (0 b.)

Návodné otázky:

- *Jsou zvolené indikátory vhodně vybrány?*
- *Jsou do projektu zahrnuty všechny relevantní výstupy a výsledky s ohledem na plánované výzkumné aktivity projektu včetně těch, které nejsou pokryty indikátory?*
- *Je stanovení výchozí a cílové hodnoty indikátorů v souladu s definicí indikátorové soustavy?
Jsou výstupy a výsledky popsány dostatečně konkrétně, aby bylo ověřitelné jejich dosažení?*
- *Jsou jednoznačně specifikovány a popsány výstupy k naplnění indikátorů?
Žadatel musí konkretizovat výstupy ve Studii proveditelnosti.*
- *Nakolik je realistické dosažení plánovaných výstupů a výsledků v čase dle milníků projektu?
Za předpokladu, že jsou výstupy a výsledky projektu dostatečně realistické, do jaké míry jsou ambiciózní?*
- *Je nastavení kvantifikovaných výstupů, výsledků a indikátorů pro plánované aktivity projektu přiměřené?*
- ***Je nastavení cílových hodnot indikátorů přiměřené a reálné vzhledem k cílům, harmonogramu a celkovým způsobilým výdajům projektu?***

*ESIF slouží nejen k vyrovnávání disparit,
ale také k pilotáži změn v jednotlivých policies.*

*Číslo svědčí o tom, co by se stalo,
kdyby se aplikoval OA bez systémové proměny
řízení a hodnocení vědy a publikační praxe.*

Spolufinancováno
Evropskou unií

ZÁVAZKY VÝZKUMNÝCH PROJEKTŮ OP JAK

Výzva	Max. alokace na projekt (mil. CZK)	Počet publikací		Náklady na OA (mil. CZK)	% z celkové alokace	Náklady na 1 publikaci (CZK)			
		celkem	na 1 projekt (průměr)			Průměr	Medián	Min*	Max
ŠV	500	6724	259	227,0	1,86	36 659	30 785	6 637	90 063
MES	100	574	36	23,3	1,32	55 096	46 691	10 000	216 667
MES ITI	100	1041	27	30,9	1,13	36 434	26 140	2 195	180 000
SHUV	150	1408	78	82,9	3,20	65 642	69 940	18 281	99 141
Celkem		9747	98	364,1	1,89	44 820	41 667	2 195	216 667

* Kromě projektů s nulovou položkou v rozpočtu.
U dvou projektů ŠV vyškrtnla hodnotící komise položku kvůli zcela nedostatečnému odůvodnění.

Předpokládané náklady – dle údajů v rozpočtech jednotlivých projektů (tedy po případných škrtech hodnotící komisí)

Interní screening mezi administrátory výzkumných projektů

S problémy se potýká většina projektů

(neukládání publikací a dat do repozitářů, nevhodně zvolená licence, převod majetkových práv, embargo apod.)

Nízké povědomí o povinnostech a o důsledcích závazků

(vysoké množství výstupů, přihlášení se k nepovinným postupům apod.)

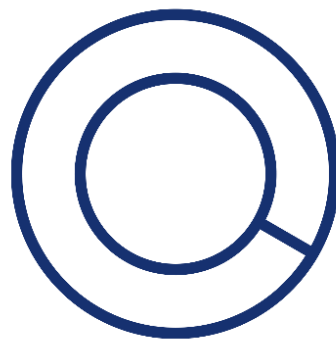
Část projektů kriticky podcenila rozpočet na OS, obzvlášť vzhledem k počtu publikací

Spolufinancováno
Evropskou unií

NÁVRH DALŠÍCH (PODPŮRNÝCH) KROKŮ PRO IMPLEMENTACI OS

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVANGELIZACE (NEJEN) V OP JAK

Nedostatky v předávání informací, neporozumění pravidlům a závazkům, informace se často nedostaly ke „koncovým vědcům“

OS je pro ČR relativně nové téma
je nutné vysvětlovat, jak funguje a jaké benefity přináší

Některé organizace mají OS centra – propagace jejich používání,
velmi dobře tématu rozumí a umí nasměrovat

Šíření záznamů ze seminářů ŘO, využívání školicího centra EOSC-CZ

Při komunikaci s vydavateli odkazovat na *Open Science Policy* OP JAK
(web OP JAK; Open Policy Finder)

Spolupráce MŠMT, NTK, projektu EOSC-CZ

<https://opjak.cz/wp-content/uploads/2025/07/P-JAC-Open-Science-Policy.pdf>

PŘIPRAVOVANÁ ÚPRAVA PRAVIDEL OP JAK

1. „Povinné postupy“ OS pouze pro **publikace typu J** (Article, Review a Letter).
2. Výjimka z „Povinných postupů“ OS pro publikace, jejichž **korespondenční (hlavní) autor** je afiliován **výhradně k zahraniční instituci**.

Spolufinancováno
Evropskou unií

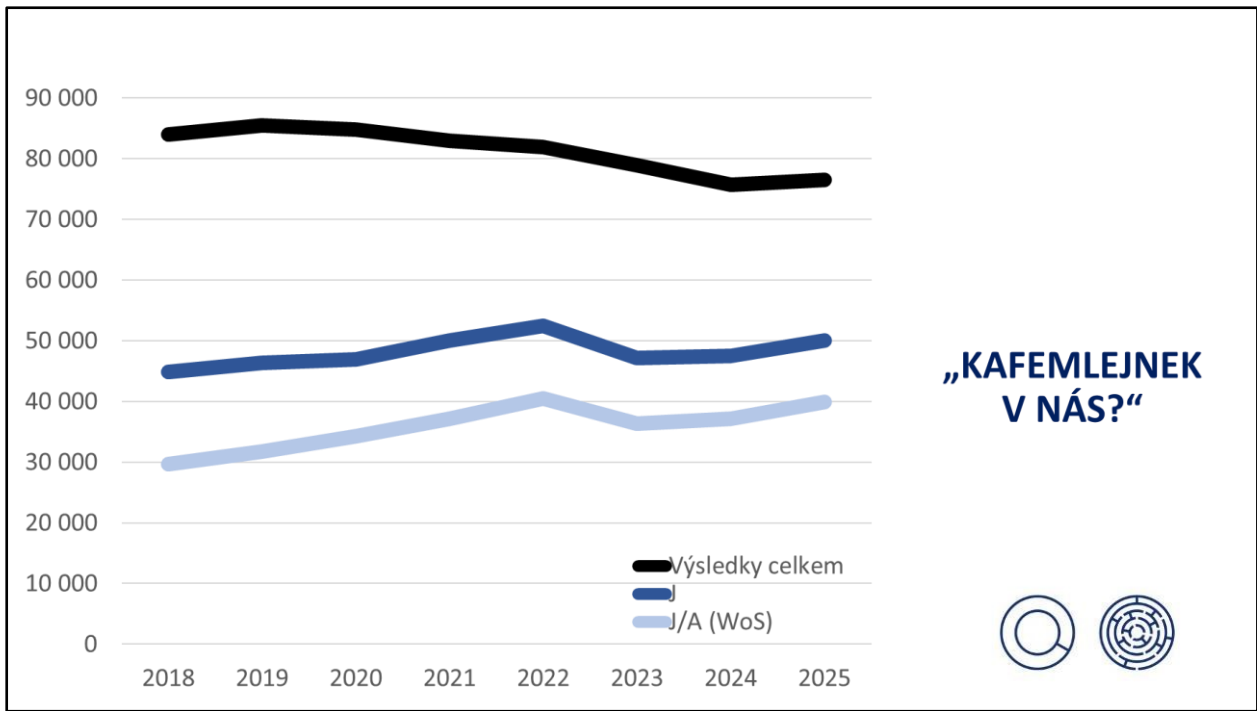
Procesně:

- OP JAK vydá **cca do měsíce metodický dopis** obsahující výše popsanou změnu pravidel
- Příjemci si mohou (ale nemusí) o změnu **požádat**, a to u každého projektu zvlášť, neboť se jím mění nedílná součást rozhodnutí.
- Nová pravidla budou účinná od data vydání dodatku k právnímu aktu. Bude umožněno v indikátorech **opětovně vykázat** „zamítnutou“ publikaci v jedné z následných ZoR
- Pokud úprava pravidel povede k finanční úspoře, **nebude** ji umožněno využít (princip rovného přístupu, 3E a zabránění účelovosti)

Spolufinancováno
Evropskou unií

Návrhy dalších opatření, vč. role RVVI:

- *Povinně uvádět publikační náklady u každého výstupu v IS VaVal (IS tuto „kolonku“ už má)*
- *Vznik české platformy pro Diamond OpenAccess*
- *Legislativní ukotvení tzv. druhotných publikačních práv (analogický postup v jiných členských státech EU)*
- *Koordinovaný tlak na vydavatelskou praxi (národní, bilaterální i multilaterální úroveň)*
- *Široká evangelizace a proměna publikačního úzu*
- *„Co je to kvalita?“ a „Co je to prestiž?“ (úprava metodiky hodnocení, koordinace poskytovatelů, úprava interních pravidel výzkumných organizací)*

Spolufinancováno
Evropskou unií

Dvě možnosti: novelizace zákona č. 328/2025 Sb. o výzkumu, vývoji, inovacích a transferu znalostí, anebo zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským.

**Operační program
Jan Amos Komenský**

DĚKUJI ZA POZORNOST

PhDr. Mgr. Václav Velčovský, Ph.D.

vrchní ředitel sekce mezinárodních vztahů, EU a ESIF
MŠMT

... a tým sekce IV MŠMT se zvláštním poděkováním vedení NTK

Spolufinancováno
Evropskou unií

**OPJAK.cz
MSMT.gov.cz**

